

SLUJITORI AI ARHIVELOR DIN ROMÂNIA

Din viața și activitatea lui Ion Mărcuș

LAURENȚIU MERA

Ion Mărcuș s-a născut la 15 martie 1911 în satul Geomal, comuna Stremț, județul Alba, într-o familie numeroasă de țărani, cu o stare materială modestă. Urmează studiile primare în satul natal, iar cele liceale la Aiud, dovedind mult interes și pasiune pentru studiu¹. Era corect, conștiincios, sirguincios și respectuos cu toată lumea, iar la învățătură printre cei mai buni. Compunea și seria foarte frumos. Așa este cunoscut printre colegii aiudeni. „M-am luptat din greu cu cartea și cu sărăcia”, mărturisirea mereu colaboratorilor săi, amintindu-și de acei ani. La 1 noiembrie 1929, după absolvirea liceului, la numai 18 ani, cu sprijinul lui Ștefan Mețeș, directorul Arhivelor clujene, care a întrevăzut în el un bun colaborator, este angajat pe postul de impiegat auxiliar la Direcțiunea Arhivelor Statului din Cluj², instituție de care se va lega trup și suflet.

Paralel cu munca de impiegat la arhive, urmează studiile la Facultatea de filosofie și litere, devenind licențiat în anul 1934, deschizându-și, astfel, și noi orizonturi în activitatea arhivistică, deoarece, așa cum aprecia fostul director general, prof. universitar Vasile Maciu, „a făcut studii de filosofie, dar și-a însușit serios și cunoștințele de istorie necesare pentru activitatea de arhive”³.

Totuși, începuturile sale publicistice sînt legate de Arhiva de folclor, instituție condusă atunci de Ion Mușlea. Proaspătul absolvent al Facultății de litere din Cluj își înscrie de la începutul activității sale numele în istoria folcloristicii transilvănene⁴. Făcînd parte dintre „stipendiații” Arhivei, Ion Mărcuș întreprinde, încă în anii 1933—1934, culegeri de folclor în satul său natal, pe care le-a adunat în trei caiete. Colecția aceasta cuprinde balade, cîntece, doine, strigături, colinde, ghicitori, bocete, des-cîntece, obiceiuri de primăvară, practici magice etc. Între anii 1935—1936, concomitent cu activitatea arhivistică, își continuă investigațiile folclorice într-o zonă restrînsă, și anume în Făget — Tîrnava Mică (satul de naștere al lui Ion Bianu, pe atunci secretarul Academiei).

În ultimii ani de funcționare a Anuarului Arhivei de folclor, Ion Mărcuș a redactat „Bibliografia anuală a folclorului” pe care a alcătuit-o din peste o sută de reviste ale vremii. Structurată pe genuri folclorice,

---

¹ Pompiliu Fizitea, *Ion Mărcuș — Un devotat slujitor al arhivelor în In memoriam Ion Mărcuș*, București, 1979, p. 44.

² Arh. St. Cluj, fond Filiala Arh. St. Cluj, dosar 6/1929, f. 5.

³ Pompiliu Fizitea, *op. cit.*, p. 45.

⁴ Anca Gojia, *Folcloristul Ion Mărcuș*, în *In memoriam Ion Mărcuș*, p. 51.

bibliografia cuprinde și informații din domeniul istoricului folcloristicii, al artei populare, al muzicii și coregrafiei populare, precum și un capitol al folclorului minorităților naționale și al folclorului comparat, punând astfel la dispoziția cercetătorilor și a celor interesați o informare de strictă specialitate, pe cât de completă, pe atât de utilă. Ceea ce contribuie la

sporirea conținutului științific al bibliografiei sînt informațiile de natură critică asupra lucrărilor, depășindu-se astfel cadrul științ al unei bibliografii generale, autorul contribuind, prin aprecierile făcute, la sporirea interesului pentru anumite lucrări valoroase și viabile.

O contribuție importantă a adus-o Ion Mărcuș și la cunoașterea istoricului folcloristicii sibiene, prin lucrarea *Preocupări folcloristice ale teologilor sibiieni între 1871—1907 și bibliografia folclorică a revistei Musa*⁵, publicată în Anuarul Arhivei de folclor, anul VI. Acest studiu, prin îneditul și bogăția documentară, rămîne o referință de excepție în cunoașterea folclorului din această zonă a Transilvaniei. Prin calitatea ei științifică, prin pasiunea cu care a fost abordată, contribuția folclorică a lui Ion Mărcuș rămîne înscrisă în istoria culturii românești în prima jumătate a secolului nostru. În cadrul Arhivei de Folclor, Ion Mărcuș a deținut chiar

⁵ Ibidem, p. 52.

o funcție, așa cum rezultă dintr-un document în care se menționează că : „în anul 1940 era arhivar cl. I la Arhivele Statului Cluj și secretar la Arhiva de folclor a Academiei Române”⁶.

Încă din primii ani ai activității arhivistice, când a început să înțeleagă valoarea și rostul documentelor, pentru Ion Mărcuș acestea au devenit lucrul cel mai de preț din viața sa. Întreaga-i activitate oferă nenumărate exemple de înaltă responsabilitate, devotament și dragoste față de munca arhivistică. Ce poate fi mai grăitor decît faptul că după Dictatul de la Viena, împreună cu alți patru-cinci arhiviști, au salvat Arhivele clujene, evacuindu-le la Alba Iulia și apoi la Sibiu. Această grea operație este evocată de directorul de atunci al Arhivelor clujene, Ștefan Meteș : „Cu mari eforturi am reușit să evacuăm toată Arhiva Statului din Cluj. Din lipsă de vagoane la timp, am fost siliți să ducem 30 camioane de documente la Turda, unde le-am depozitat la Căminul cultural încă în 6—7 septembrie. Restul arhivelor și mobilierul le-am transportat la Alba Iulia, depozitate în sala cea mare a Teatrului orașului, sub paza mea și a funcționarilor”⁷.

Din numeroasele procese-verbale încheiate cu prilejul verificării lucrărilor de selecționare a documentelor rezultă că Ion Mărcuș a acordat o mare atenție acestei operațiuni pentru a salva documente valoroase deținute de diferite unități. În data de 16 noiembrie 1934 îl găsim făcînd controlul selecționării la arhiva veche a Judecătoriai mixte Năsăud din anii 1870—1903⁸.

Cu data de 1 iunie 1936 Ion Mărcuș este avansat ca arhivar conform, Deciziei Ministerului Instrucțiunii nr. 97807/1936, iar din 1 februarie 1939 devine arhivar cl. I, conform Deciziei aceluiași minister nr. 103165/1939⁹. Cîștigul lunar realizat era însă foarte modest, așa cum rezultă dintr-un raport trimis de Ștefan Meteș directorul general al Arhivelor Statului la București, la data de 5 februarie 1940, în care se menționează printre altele : „... De ani de zile funcționarii acestei instituții așteaptă punerea în aplicare a legii care le dă dreptul la o retribuție mai omenescă și de tot atîta timp nădejile lor au rămas neimplinite. Din acest motiv, pe lângă funcționari, suferă și bunul mers al instituției. La Arhivele Statului lucrările care trebuiesc îndeplinite rînd de strictă specialitate, o condiție esențială care trebuie avută în vedere în legătură cu personalul este stabilitatea în funcție. În actuala stare de lucruri, această condiție este imposibil de realizat întrucît funcționarii, neputînd aștepta ani de-a rîndul punerea în aplicare a legii, sînt nevoiți să părăsească posturile la prima ocazie ce se ivește, pentru aiere unde pot să-și asigure existența”¹⁰. Cu siguranță aceasta a fost cauza pentru care Ion Mărcuș solicită, în anul 1940, transferul la Biblioteca Universității din Cluj; transfer avizat de Direcția Generală a Arhivelor Statului cu ordinul nr. 300 din 19 martie 1940, decizie asupra căreia revine, așa cum rezultă din ordinul D.G.A.S.

⁶ Arh. St. Cluj, Fond Filiala Arh. St. Cluj, dosar 12/1940, f. 44.

⁷ Ibidem, dosar 11/1940, f. 2.

⁸ Ibidem, dosar 3/1934, f. 138.

⁹ Ibidem, dosar 3/1941, f. 3.

¹⁰ Ibidem, dosar 12/1940, f. 1.

nr. 948/10 iulie 1940, rămânind în continuare la Arhive¹¹, unde i se încredințează în afară de lucrările cu caracter arhivistice și cele administrative¹².

În anul 1941, când era atîta nevoie la Sibiu, în refugiu, de personal calificat pentru reorganizarea fondurilor, Ion Mărcuș a fost concentrat un număr de 121 zile la Regimentul 39 Artilerie Cîmpia Turzii. În aceste împrejurări, directorul Ștefan Meteș adresează comandantului acestui regiment o scrisoare, în 19 mai 1941, prilej pentru noi de a cunoaște cum îl aprecia directorul pe Ion Mărcuș, în care se arată printre altele că: „... cel mai vechi funcționar al nostru, care e și cel mai indicat să dea îndrumările necesare și să supravegheze bunul mers al lucrărilor, se află concentrat la Regimentul 39 Artilerie, sub comanda dv. Facem un călduros apel la spiritul dv. de binevoitoare înțelegere, rugîndu-vă să binevoiți a acorda, dacă o desconcentrare n-ar fi cu putință, măcar o prelungire mai îndelungată a concediului caporalului T. R. Mărcuș Ion, ctg. 1937, din Bateria de comandă. D-l Ion Mărcuș îndeplinește funcția de arhivar cl. I la Direcțiunea noastră. D-sa este în serviciul Arhivelor Statului din Transilvania de 12 ani, timp în care a ajuns să cunoască bine toate fondurile noastre arhivistice, fiind de altfel și cel mai vechi funcționar al nostru, și cel mai înalt în grad. În timpul evacuării de la Cluj, d-sa ne-a fost de neprețuit folos. Acum, cînd documentele amintite urmează să fie orînduite în noul depozit, prezența d-sale, cu temeinice cunoștințe de arhivistică, ne este absolut indispensabilă”¹³.

Credem că scrisoarea a determinat prelungirea concediului, de vreme ce, în iulie 1941, Ion Mărcuș „este încredințat cu cercetarea arhivelor de la Casa Autonomă a Monopolurilor, Depozitul de fermentarea tutunului Arad, a Arhivelor Statului din Turda”¹⁴ și a lucrărilor de selecționare a arhivei vechi a Tribunalului Tîrnava-Mică — Dumbrăveni”¹⁵.

În anul 1942 este propus pentru avansare la gradul de arhivar principal¹⁶, propunere aprobată de Ministerul Culturii Naționale prin Decizia nr. 173.837/1942¹⁷, iar în anul 1944 este definitivat în postul de arhivar principal, „îndeplinind toate condițiile cerute de art. 77 din Decretul lege pentru Codul funcționarilor publici”¹⁸. În raportul de activitate al arhivelor clujene pe anul 1943, trimis Direcției generale, se menționează că: „Ion Mărcuș a fost mobilizat pe front pînă la data de 18 ianuarie, în continuare din anul 1942 și concentrat 12 zile în 1943”¹⁹.

I se încredințează apoi, în 1944, și activitatea de mobilizare și apărare pasivă a Arhivelor Statului, așa cum rezultă dintr-un raport (din care reiese și o caracterizare interesantă pentru biografi) adresat ministrului, cu motivația că: „... D-l I. Mărcuș este singurul funcționar al instituției noastre căruia îi putem încredința această misiune, deoarece atît prin vechimea d-sale în serviciu — aproape 15 ani —, cît și prin cunoștințele

¹¹ Ibidem, dosar 12/1940, f. 36.

¹² Ibidem, dosar 19/1940, f. 4.

¹³ Ibidem, dosar 11/1941, f. 17.

¹⁴ Ibidem, dosar 14/1941, f. 1.

¹⁵ Ibidem, dosar 14/1941, f. 2.

¹⁶ Ibidem, dosar 16/1942, f. 5.

¹⁷ Ibidem, dosar 16/1942, f. 26.

¹⁸ Ibidem, dosar 9/1944, f. 28.

¹⁹ Ibidem, dosar 1/1944, f. 2.

pe care și le-a câștigat în acest timp și experiență personală, prezintă suficientă garanție că este în stare să o ducă la bun sfârșit. Adresăm această cerere și o susținem cu toată tăria, cu deplina răspundere pentru destinul documentelor privitoare la trecutul Ardealului românesc . . . Observăm că d-sa are și un apreciabil stagiu de front, fiind decorat, de unde a fost evacuat din cauză de boală”²⁰. Arhivistul Ion Mărcuș ajunsese deci un om de nădejde al Arhivelor clujene, garant al destinului unor documente de aici extrem de valoroase.

Aflăm din raportul de activitate al instituției pe anul 1944 că lui Ion Mărcuș, precum și Oliviei Pescariu, registrator, le-au fost încredințate misiuni importante de dispersare a materialului nostru documentar spre a fi ferit de bombardamentele aeriene, la Apoldul de Jos (d-l Ion Mărcuș) și la Turda-Băi (d-l I. Mărcuș și d-șoara O. Pescariu)”²¹.

Preocuparea lui Ion Mărcuș pentru soarta documentelor depozitate la Turda și Turda-Băi rezultă atât din corespondența sa cu autoritățile locale, care îl asigură de „vestea îmbucurătoare că arhivele D-vs. au avut foarte puțin de suferit”²², cât și din „raportul privitor la situația arhivelor noastre de la Turda, pe care le-am cercetat în ziua de 10 aprilie a.c. cu ocazia venirii la Sibiu de la Cluj, unde am fost delegat să examinez situația localului, în vederea reîntoarcerii. Arhiva de la Casa Culturală se află în aceeași situație ca și în august 1944 (raportul meu înregistrat la intrare sub nr. 144/1944). Această arhivă este de proveniență de la Orașul Turda, de la Prefectura județului Turda, de la Oficiul montanistic din Zlatna și mai cuprinde și o bună parte din registrele și protocoalele orașului Cluj . . . Pentru a le feri de distrugere ar trebui luate în grabă măsuri radicale : ridicarea tuturor acestora din locurile în care se află și transportarea la sediul Arhivelor. Deoarece în situația de acum problema transportării lor la Sibiu nu se mai poate pune, cu ocazia reîntoarcerii la Cluj, care ar trebui să fie cât mai neîntârziată, aceste fonduri ar trebui duse mai înfil”²³. Fonduri extrem de valoroase au fost astfel protejate prin competența și interesul deosebit al arhiviștilor clujeni, printre care se evidențiază și Ion Mărcuș.

Din raportul Direcției Arhivelor din Cluj pe 1945 aflăm că : „În lunile de vară s-au acordat funcționarilor concedii de odihnă de câte 30 de zile. Nu au beneficiat de aceste concedii, renunțând benevol la ele, d-nii Ștefan Metes, Ion Mărcuș și Bujor Suidu, care au rămas tot timpul la serviciu din cauza pregătirilor care trebuiau făcute în vederea reîntoarcerii de la Sibiu la Cluj”²⁴. Același raport consemnează : „. . . La începutul lunii octombrie 1945, în urma ordinului primit, am părăsit Sibiul, sediul de refugiu, și am revenit la Cluj. Greutățile reîntoarcerii noastre au fost și continuă încă să fie atât de mari încât nici acum, după patru luni de zile, nu am reușit să ne instalăm”²⁵.

²⁰ Ibidem, dosar 9/1944, f. 31.

²¹ Ibidem, dosar 11/1945, f. 6.

²² Ibidem, dosar 2/1944, f. 18.

²³ Ibidem, dosar 3/1945, f. 54.

²⁴ Ibidem, dosar 1/1946, f. 3.

²⁵ Ibidem, dosar 1/1946, f. 6.

Reînțorși la Cluj din refugiu, reîncepe o nouă etapă grea de reorganizare a arhivei răvășite, în mod inevitabil, din cauza transportului și vicisitudinilor de tot felul. Situația grea a Arhivelor Statului din Cluj de atunci, descrisă de Ion Mărcuș, se prezenta astfel: „Un depozit imens de stive întregi de hîrtie care nu se mai puteau numi arhive, nici fonduri arhivistice, și cîțiva arhiviști, stînd în genunchi lingă ele și trăgînd cite un document ca să determine fondul din care fac parte și să creeze din acest morman de materiale documentare arhive”²⁶. Era nevoie de o muncă care reclama o cunoaștere perfectă a istoriei și a instituțiilor din Transilvania, a structurii intime de organizare și funcționare a acestora, a problemelor de teorie și practică arhivistică. Cu experiența acumulată, bazată pe o temeinică pregătire profesională, Ion Mărcuș a contribuit cu pasiune, alături de colegii săi Ștefan Meteș, Elena Mureșan, Evdochia Buta, Olivia Pescariu, la reorganizarea acestei instituții.

Drept recunoaștere a meritelor, a capacității și puterii de muncă, a pregătirii de specialitate, începînd cu 3 mai 1949, lui Ion Mărcuș i se încredințează conducerea Arhivelor Statului din Cluj, după cum reiese din ordinul Direcției Generale, adresat personal acestuia, în care se menționează: „Potrivit noii scheme de organizare a acelei Regionale, avem onoarea a vă face cunoscut că, în calitate de prim arhivist, vă revine conducerea instituției. În consecință, vă rugăm să luați conducerea efectivă și întreaga responsabilitate ce decurge din aceasta, îngrijindu-vă de organizarea și bunul mers al serviciului”²⁷.

În funcția de director al Arhivelor clujene, Ion Mărcuș s-a remarcat prin competența și reușita organizării activității instituției, prin preocuparea față de pregătirea și formarea arhiviștilor, printr-o neodihnă permanentă, puse în slujba păstrării, prelucrării și valorificării documentelor. „Este unul dintre cei mai buni șefi de serviciu ai Direcției Arhivelor Statului”²⁸ — aprecia, în 1954, directorul general profesorul univ. Vasile Maciu. Era o fire blajină, dar veșnic neastîmpărat în găsirea celor mai bune soluții, un om de o rară modestie, perseverent, cu înalt simț al datoriei, neprecupețindu-și timpul și nici sănătatea pentru ca lucrurile să meargă bine. Așa este cunoscut de colaboratorii săi.

Deși Arhivele clujene nu dispuneau de spațiu suficient de depozitare, conștient de valoarea documentar-istorică a multor documente aflate la creatori, colaborînd cu Filiala Cluj a Academiei, Institutul de istorie și Biblioteca centrală universitară, chiar din primul an, după numirea sa ca director, s-a preocupat de completarea zestrei documentare. Astfel, în anul 1949 a fost adusă și depozitată la Biblioteca centrală universitară arhiva orașului Dej, cu acte din perioada 1236—1878, împreună cu protocoale din anii 1661—1872. Tot în 1949 a fost adusă arhiva orașului Baia Sprie, cu documente din perioada 1423—1872, inclusiv cu cele 324 protocoale. În anul 1950 s-a continuat concentrarea de noi materiale. Din Gherla a fost adusă arhiva orașului din perioada 1614—1879, cu 197 protocoale din anii 1751—1848 și depusă tot la Biblioteca centrală. Dintre fondurile

²⁶ Emilia Poștăriță, *O magiu lui Ion Mărcuș*, în *In memoriam Ion Mărcuș*, p. 158.

²⁷ Arh. St. Cluj, fond Filiala Arh. St. jud. Cluj, dosar 10/1949, f. 19.

²⁸ Pompillu Fizitea, *op. cit.*, p. 45.

deosebit de prețioase cu care s-au îmbogățit atunci Arhivele din Cluj menționăm și arhiva Oficiului montanistic, adusă în 1951²⁹.

Ion Mărcuș mai este cunoscut de foștii săi colaboratori ca avind o minte scinteietoare, dispus permanent dialogului viu, reușind să facă lumină în problemele abordate, să dea sfaturi utile, să stimuleze gândirea și să determine inițiative. Acestea izvorau, desigur, din cultura sa solidă, din dorința continuă de perfecționare, din puternica sa forță spirituală, din calitățile de excepție de psiholog și pedagog, din tactul și răbdarea cu care a fost inzestrat. Ținea foarte mult la calitatea lucrului făcut. Considera drept cea mai importantă însușire pe care trebuie să o aibă arhivistul — dragostea pentru meseria aleasă — și spunea de multe ori aceasta tinerilor arhiviști, conștient că tinăra generație așteaptă un îndemn de la cei care au parcurs un drum lung în arhive, îndemn pe care a știut să-l dea cu multă înțelepciune și răbdare, formind convingeri, modelind caractere. Avea convingerea intimă că, în tot noianul de probleme cu care arhivistul este confruntat, munca arhivistică îl spiritualizează, îi dă frumusețe. Vedea profesiunea de arhivist ca o chemare în care satisfacțiile izvorăsc numai din pasiunea pentru această muncă. De altfel, considera el, aceasta însemna pregătirea profesională serioasă și continuă, dăruire, muncă perseverentă, consacrare deplină. Aprecia, totodată, că este o mare cinste și răspundere ca arhivistul să fie, în același timp, un istoric, filolog, jurist, economist, heraldic, numismat, sigilograf, paleograf, cunoscător al instituțiilor, al tuturor izvoarelor istorice, al limbilor străine, într-un cuvint, un specialist într-un domeniu foarte larg, bine precizat, în care să poată să opereze cu metode proprii de investigație. Este, de fapt, un crez de muncă și viață pe care nu l-a afirmat declarativ, ci l-a onorat cu rezultatele propriei activități³⁰.

În special în cei peste 15 ani cît a condus Arhivele clujene, a publicat, în „Revista Arhivelor”, „Buletinul informativ” sau „Probleme de arhivistică”, materiale legate de istoria arhivelor românești, a legislației și practicii arhivistice. S-a preocupat de soluționarea problemelor legate de terminologia arhivistică, în special cu referire la documentele din Transilvania, apreciind că „problema terminologiei arhivistice ca totalitate a termenilor întrebuințați în desfășurarea muncii de arhivă va putea fi mai bine conturată numai pe baza cunoașterii cu precizie a sensului denumirilor date în diferite perioade istorice documentelor, a schimbărilor de denumiri și a cristalizării lor ulterioare”³¹. Un merit deosebit al lui Ion Mărcuș constă în faptul că a înregistrat și a centralizat gama terminologiei arhivistice în direcția aplicabilității ei în munca de arhivă³². Din totalitatea terminologiei documentelor create pe teritoriul Transilvaniei, Ion Mărcuș, a definit, sub aspect teoretic și practic, noțiuni referitoare la: privilegiu, scrisori deschise, scrisori închise, fascicule, instrumente de evidență auxiliare, de informare (cum sînt indexul alfabetic și registrul serial de arhivă), numărul de bază, unitatea arhivistică etc. Din punct de vedere al cuprinsului, unele terminologii reflectă pe scurt chiar conținutul actelor, cum sînt: *reper-*

²⁹ Ion Mărcuș, *Scurt istoric al Arhivelor S atului din Cluj*, manuscris, p. 4.

³⁰ Emilia Poștăriță, *op. cit.*, p. 158.

³¹ Ion Mărcuș, *Probleme de terminologie a materialelor documentare create pe teritoriul Transilvaniei*, în „Revista Arhivelor”, VI, (1963), nr. 2, p. 68.

³² Tiberiu Coliban, *In memoriam Ion Mărcuș*, în *In memoriam Ion Mărcuș*, p. 23.

torium, index, regestum, protocollum, astfel că — aprecia Ion Mărcuș — „toate trebuie considerate ca inventare, deoarece rolul lor a fost de a lua actul în evidență, de a consemna un scurt cuprins al acestuia și a da indicații asupra locului unde se află”³³.

La organizarea documentelor în fond după sistemul numărului de bază se conturează și mai limpede noțiunea de unitate arhivistică. Ion Mărcuș remarcă : „actele referitoare la aceeași acțiune, arhivate la numărul actului prim sau ultim, și cuprinse în aceeași coală de conexare ne dau unitatea de păstrare (arhivistică) în sistemul organizării pe principiul numărului de bază”³⁴.

Eminent arhivist, reputat om de știință, Ion Mărcuș sublinia în mod deosebit că : „Studiul denumirii documentelor create în trecut pe teritoriul Transilvaniei poate și trebuie să aducă un aport de seamă la stabilirea terminologiei noastre arhivistice. La activități uniforme în munca de arhivă trebuie întrebunțat și un limbaj comun. Uniformizarea lucrărilor ca metodă, ca și întrebunțarea aceluiași termeni pentru aceleași acțiuni constituie o necesitate științifică”³⁵. Ideile sale valoroase din studiile publicate ca și din cele nepublicate și-au găsit materializarea în Normele tehnice privind desfășurarea activității în Arhivele Statului.

Cu data de 1 decembrie 1964, Ion Mărcuș este promovat în funcția de director general adjunct la Direcția Generală a Arhivelor Statului București³⁶, fiind un moment totuși greu al vieții sale această despărțire de Arhivele clujene, pe care le-a slujit cu credință atâția ani, iar ardeleanul get-beget nu s-a prea acomodat cu viața capitalei — cum o mărturisea adesea colaboratorilor de la Cluj.

Venea, deci, la conducerea Direcției Generale cu o bogată experiență arhivistică, de viață și de conducere. Păcea parte din generația celor care au intrat în viață și au crescut împreună cu evoluția Transilvaniei, revenite la patria mamă din 1918, învățați la flacăra patriotismului celor care au luptat și realizat visul multor generații — Unirea cea mare. Dintr-o apreciere a întregii activități a lui Ion Mărcuș aflăm că, după intrarea în muncă, timp de peste patruzeci de ani, zi de zi, de dimineață pînă seara, n-a știut ce este repausul, practicînd virtutea caracteristică poporului român : a servi cu conștiința, din toate puterile, instituția în care a muncit, instituție menită să adune, să conserve și să transmită generațiilor următoare memoria națiunii³⁷.

Temeinica pregătire profesională, pasiunea pentru arhive, experiența îndelungată, au conferit activității sale, în noua calitate, autoritatea de care puținii arhiviști s-au bucurat. Cu acest temeinic suport profesional și moral, aportul său la organizarea și conducerea activității Direcției Generale a Arhivelor Statului a fost mai mult decît prețios în cei aproape zece ani cît a deținut această funcție.

³³ Ion Mărcuș, *Probleme de terminologie* . . . , p. 73.

³⁴ Idem, *Cu privire la prelucrarea tehnico-științifică a materialelor documentare create de instituțiile din Transilvania*, în „Revista Arhivelor”, V (1962), nr. 2, p. 291.

³⁵ Idem, *Probleme de terminologie* . . . , p. 79.

³⁶ Arh. St. Cluj, fond Filiala Arh. St. jud. Cluj, dosar 25/1964, f. 46.

³⁷ Vasile Arimia, *Mai presus de orice : munca*, în *În memoriam Ion Mărcuș*, p. 10.

Preluase conducerea Direcției Generale într-un moment cînd în depozitele sale și ale serviciilor regionale se adunase o mare cantitate de documente fără evidențe. Era, deci, nevoie de un om care să îndrume, să ajute la rezolvarea problemelor grele. Ajutorul concret la fața locului, ca și întocmirea materialelor de orientare, instruirile personalului de specialitate, studiile și comunicările publicate i-au permis nu numai să valorifice ceea ce acumulasă dar și să aducă noi contribuții teoretice în probleme de arhivistică. Participarea sa la dezbaterile problemelor în cadrul unor colective era socotită întotdeauna necesară, știind să sesizeze ceea ce era esențial, formulînd concluziile judicioase, găsind mereu elemente de apropiere a discuțiilor, lăsînd loc părerilor celorlalți, fără a se impune prin concluzii definitive. Se vedea astfel nu numai pregătirea, ci și grija față de participanți, modestia, spiritul de colectiv ³⁸.

În timpul deplasărilor din județe, mai ales la cele din Transilvania, unde se simțea „ca acasă”, era preocupat cum și cu ce va fi de folos colectivului în care poposea. Mai presus de orice pentru el erau oamenii, acești slujitori ai arhivelor, avînd pentru fiecare un cuvînt bun. Tot atît de apropiate sufletului său îi erau, firese, și documentele, acele mărturii ale trecutului neamului său pe care le-a slujit decenii la rînd ³⁹. Ani în șir a asigurat și a reprezentat cu cinste țara la reuniunile internaționale: congrese, mese rotunde etc.

S-a pensionat în anul 1974, după 45 de ani de activitate arhivistică, din care 35 numai la Cluj. Și nu pentru a se odihni, deși o merita din plin, ci, așa cum însuși mărturisea, „pentru că nu aș vrea să creez greutatea instituției” — avea în vedere starea de sănătate ⁴⁰.

În noua lui calitate, de pensionar, a fost totuși alături de arhive, răs-punzînd cu amabilitate la toate apelurile Direcției Generale, și acestea nu au fost deloc puține. Astfel, Ion Mărcuș s-a cheltuit generos, o existență întrea-gă pe un singur drum — casa și Arhivele ⁴¹, fiind, mai întii de toate, un om de aleasă omenie, adevărat părinte pentru arhiviștii care s-au format în deceniele 5—8 (printre care se consideră și autorul acestor rânduri).

Dispărut dintre noi în tragicele împrejurări ale zilei de 4 martie 1977, Ion Mărcuș rămîne pentru eternitate în lumea Arhivelor o personalitate luminoasă și mereu vie prin amintirea și prin opera sa.

³⁸ *Ibidem*, p. 11.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Gheorghe Titileanu, *In memoriam Ion Mărcuș*, în *In memoriam Ion Mărcuș*, p. 257.

⁴¹ Vasile Arimia, *op. cit.*, p. 12.